

Editörden

Emre Erdoğan

Reflektif Dergi'nin Haziran ayında yayınlamayı planladığımız bu sayısı birçok nedenden dolayı hatırı sayılır bir gecikmeyle Temmuz ayını buldu. Bu gecikmenin önde gelen sebebinin Haziran ayının başındaki Kurban Bayramı tatili olduğunu söyleyebiliriz, buna dünyanın ve ülkenin içinde bulunduğu koşulları da ekleyebiliriz tabii. Akademik bir dergiyi düzenli olarak, hem de amatörce bir çabayla yayınlamaya çalışmak bir tür maraton koşusuna benziyor, bazen nefesiniz kesilip gücünüz yetmiyor; anlaşılır. Yapabileceğimiz tek şey yeniden koşmaya başlayacak hevesi ve enerjiyi toplamak oluyor, bu da gecikmeyle sonuçlanabiliyor. Gecikmeli de olsa, içeriğinden emin olduğumuz ve daha ilk sayıda hedeflediğimiz sosyal bilimlere zenginleştirilecek bir platform oluşturmaya adım adım yaklaştığımız bir sayıyı çıkarabilmek bir başarı diyor, gecikmeden dolayı da af diliyoruz.

Öte yandan bu sayının en önemli özelliği çok sayıda makaleye yer vermesi. Bu sayımızda sekiz dosya içi, on altı dosya dışı ve iki kitap incelemesi olmak üzere toplam yirmi altı yazıya yer veriyoruz; dört ayda bir yayınlanan akademik bir dergi için iddialı bir içerik. İddialı olduğu kadar yorucu da çünkü bu sayıda yer alan yirmi dört yazının tamamı hakem değerlendirme süreçlerinden geçti ve hakemler tarafında yayınlanabilecek kalitede bulundu. Sadece bu sayımız için yüzden fazla hakemin görev yaptığını belirtirsek, harcanan emek daha iyi anlaşılır. Benimsediğimiz yayın ilkeleri çerçevesinde kör hakemlik sürecini taviz vermeden uyguladığımızdan bu çalışmaların akademik niteliğinden emin olduğumuzu söyleyebiliriz, başka bir deyişle nicelikteki artış nitelikte bir azalmaya yol açmadı.

Dergimizde çok farklı konularda niteliğinden emin olduğumuz yazılar bulunuyor. Akademik alanda, yükseköğretimin manzarası giderek nicel ölçütler ve performans göstergeleri tarafından şekillendiğine hepimiz şahit oluyoruz. Üniversite sıralamaları, karşılaştırma aracı olarak tasarlanmış olsalar da, metodolojik kusurları, şeffaflık eksikliği ve kriterlerin keyfi ağırlıklandırılması nedeniyle sıklıkla ciddi eleştirilere maruz kalıyorlar. Güleda Doğan'ın vurguladığı gibi, bu sıralamalar öncelikle akademik çıktı ve niceliğe odaklanmakta, öğretim kalitesi, eğitim deneyimi ve toplumsal katkılar gibi önemli unsurları sıklıkla göz ardı etmekte... Bu sıralamaların etkisi yadsınamaz ve üniversite bütçeleri, stratejik planlama ve hatta bireysel akademik kariyer gelişimi üzerinde etkili olduğunu biliyoruz. Merve Karaoğlu Can ve Sıla Ceren Varış Hüsar'ın da belirttiği gibi, Web of Science indeksli dergilerde yayın yapmak

terfi için kritik öneme sahip olan Türkiye gibi bağlamlarda bu etki daha da belirgin. Güleda Doğan, bu yaygın etkinin, kurumların bazen daha geniş misyonlarını göz ardı ederek sıralama ölçütlerine uyum sağlamak için davranışlarını değiştirmelerine yol açan bir “tepkisellik” fenomenine yol açtığını da gözlemliyor. Yaygın eleştirilere rağmen, bir tür “akademinin Stockholm sendromu” nedeniyle bu sıralamalar karar vericiler için vazgeçilmez olmaya devam ediyor ve daha bilinçli ve bilgili bir şekilde kullanılması gerektiğinin altını çiziyor. Doğan’ın öne sürmüş olduğu “Sorumlu sıralama” kavramı, metodolojik şeffaflık, sosyal sorumluluk ve üniversitelerin değerlendirilmesinde çeşitlilik ve bağlamsal farklılıkların kabulünü savunan önemli bir karşı anlatı oluşturuyor.

Öte yandan Egesu Sayar Aydeniz masanın öteki tarafına geçerek, Türkiye’deki rektörlerin yönetim performansı ile ilişkili olarak, öğrencilerin kampüs deneyimlerini, özellikle akademik, sosyal ve siyasi katılım açısından nasıl değerlendirdiklerini inceliyor. Orta Doğu Teknik Üniversitesi (METÜ) örneğini kullanan çalışmaları, değişen rektör atamalarının şekillendirdiği kampüs deneyimlerindeki farklılıkları ortaya koyarak, atanan (seçilmiş rektörlere kıyasla) rektörlerin yönetiminde üniversitenin akademik fırsat yapısında bir gerileme olduğunu gösteriyor.

Dergimizin bu sayısında yer alan makalelerin bazıları da savunmasız grupların deneyimlerini ele almaktadır. Çiğdem Yasemin Özkan Berksun ve Fırat Berksun, engellilik ve istihdama önemli bir odaklanarak, özellikle medya gibi işsizliğin yüksek olduğu sektörlerde engelli bireylerin istihdamının genellikle göz ardı edildiği veya öncelik verilmediği kalıcı bir krizi ortaya koyuyor. Makale teknolojik değişimler nedeniyle giderek masa başı işlere dönüşen mesleklerde bile, engelliliğin hız ve fiziksel dayanıklılık gerektiren işleri yapamama ile ilişkilendirilmesinden kaynaklanan önyargıların devam ettiğini belirtiyor. Türkiye’de engelli kişilerin haklarını destekleyen önemli yasal gelişmeler ve uluslararası sözleşmelere rağmen, Çiğdem Yasemin Özkan Berksun ve Fırat Berksun, bu düzenlemelerin pratikte uygulanmasının sorunlu olduğunu ve işverenlerin bireysel yaklaşımdan uzak olması ve kamu istihdam desteğinin sınırlı etkinliği gibi sorunların olduğunu gösteriyor. Ayrıca, medyanın engelli bireyleri genellikle “kurban” veya “kahraman” gibi sorunlu arketiplere yerleştirerek mevcut önyargıları pekiştirdiğini ve daha doğru bir temsilin sağlanması ve ayrımcı uygulamaların sorgulanması için medya sektöründe engelli bireylerin istihdamının artırılması gerektiğini vurguluyor.

Sosyal hizmet uzmanlarının karşılaştığı zorluklar, Nurhayat Çalışkan Akçetin ve Neslihan Han tarafından da kapsamlı bir şekilde inceleniyor ve sistemik, mesleki ve yapısal sorunların karmaşık etkileşimi ortaya konuyor. Bunlar arasında bürokratik engeller, yetersiz kaynaklar, ağır iş yükü ve yeterince güçlendirilmemiş mesleki kimlik sayılabilir. Nurhayat Çalışkan Akçetin ve Neslihan Han, sosyal hizmet çalışanlarının sürekli duygusal talepler ve düşük kişisel başarı duygusu nedeniyle sık sık tükenmişlik yaşadığını bize gösteriyor. Nurhayat Çalışkan Akçetin ve Neslihan Han tarafından önerilen çözümler arasında sosyal hizmet profesyonellerinin sayısının artırılması, mesleki sınırların netleştirilmesi, hizmet içi eğitim ve denetimin genişletilmesi ve süreçleri kolaylaştırmak için dijital teknolojilerin kullanılması yer

alıyor. Yazarlar, bu sorunların evrensel paralellikler taşımasına rağmen, Türkiye'nin merkezi bürokratik yapısı ve "ailevi Akdeniz refah rejimi" özellikleri gibi faktörler nedeniyle özellikle karmaşık bir şekilde yaşadığını da vurguluyorlar.

Saeid Mozafari'nin ayrıntılı olarak aktardığı, Ankara'daki İranlı mültecilerin deneyimleri, kesişen kimlikler ve çok katmanlı marjinalleşmenin çarpıcı bir örneğini sunuyor. Mozafari'nin araştırması, "koşullu mülteci" statüsünün genellikle çalışma izni veya sağlık sigortası olmadan uzun süreli beklemelere yol açtığını ve bireyleri sömürüye maruz kaldıkları kayıt dışı işgücü piyasasına ittiğini ortaya koyuyor. Mozafari, yasal çerçevenin ötesinde, "yabancı" kimliğinin kendisinin sosyal çatışma, önyargı ve dışlanmanın kaynağı haline geldiğini ve bu durumun günlük etkileşimlerde ayrımcılığa yol açtığını tespit etmiş durumda.

Teknolojinin artan önemi, yeni karmaşıklık katmanları getiriyor. Yücel Ergün, "meta-verse, NFT'ler" ve yapay zeka (AI) gibi yeni dijital varlıkların etkilerini tartışıyor. Murat Uluk, dijital gözetimin yaygın doğasına değinerek, "çerezsiz bir dünyaya" geçişin mutlaka gizliliğin artırılmasına yönelik bir adım değil, daha çok gözetim taktiklerinde bir dönüşüm olduğunu belirtiyor. Uluk'un bulguları, yeni teknolojiler ve AI tabanlı sistemlerin kullanıcı takibini daha zor hale getirdiğini ve GDPR gibi mevcut gizlilik düzenlemelerini atlatma potansiyeli taşıdığını gösteriyor. Bu yeni yöntemler genellikle sunucu tarafında izleme, birinci taraf veri toplama, cihaz tanımlayıcıları ve makine öğrenimini içerir ve geleneksel çerezler olmadan bile sofistike profil oluşturma ve hedefli reklamcılık yapılmasına olanak tanımakta. Ayrıca Ayhan Aksakallı, AI ve trans hümanizmin yükselişinin, AI sistemlerinin insan deneyimini ve hatta etik karar almayı giderek daha fazla aracılık etmesi ve çağdaş toplumda kendilerini yarı ilahi bir role yerleştirmesi ile yeni "dijital teolojiler" in ortaya çıkmasına nasıl yol açtığını araştırıyor.

Nermin Kişi'nin vurguladığı gibi, pandemilerden jeopolitik gerilimlere ve siber saldırılara kadar çok sayıda ve art arda gelen krizlerle karşı karşıya olan dünyada, organizasyonel dayanıklılık kavramı da önem kazanmış... Kişi, İnsan Kaynakları Yönetimi'nin (İKY) stratejik yetenekleri geliştirerek, çalışanların stresini azaltarak ve krizler sırasında kaynakların verimli kullanılmasını sağlayarak bu dayanıklılığı artırmada kritik bir rol oynadığını belirtiyor. Yetenek kazanımı, eğitim ve geliştirme, performans yönetimi, ücretlendirme ve iş sağlığı ve güvenliği gibi temel İKY işlevleri, şokları öngörme, bunlara uyum sağlama ve bunlardan kurtulma konusunda örgütsel kapasiteyi geliştirmede hayati öneme sahip olduğunu söylüyor. Begüm Al, örgütsel dayanıklılığı güçlendirmek için yenilikçi bir yaklaşım olarak AI destekli Erken Uyarı Sistemleri'ni (EWS) tanıtıyor. Begüm Al, bu sistemlerin büyük veri analitiği, tahmine dayalı modelleme ve makine öğreniminden yararlanarak kriz sinyallerini erken tespit ettiğini, gerçek zamanlı veri akışını geliştirdiğini ve proaktif karar almayı desteklediğini, böylece kriz yönetimini daha esnek, uyarlanabilir ve öğrenme odaklı bir sürece dönüştürdüğünü savunuyor.

Dergimiz ayrıca tarihsel deneyimlerin ve kolektif hafızanın çeşitli bakış açılarından nasıl işlendiğini ve korunduğunu da tartışmaya açıyor. Ertuğrul Meşe, Türk siyasi tarihini analiz ederek popülizmin evrimini inceliyor ve köklerini aydınlanma ve ulusal birliğe odaklanan

Cumhuriyet döneminin “halkçılık”tan, daha sonra Demokrat Parti (DP), Adalet Partisi (AP), Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) ve Refah Partisi (RP) gibi partilerin “sağ popülizmine” kadar izliyor. Meşe, bu sağ popülizmin, kamu refahı yerine bireysel ve dini çıkarları ön plana çıkarılması, dini ve milliyetçi retorik kullanması, kayırmacılık ve elitlere veya algılanan iç düşmanlara karşı “biz ve onlar” anlatısını kullanmasıyla karakterize olduğunu vurguluyor. Lütfiye Çetin, Osmanlı İmparatorluğu’nun güvenlik ve hareketlilik kontrol mekanizmalarını, özellikle iç ve dış tehditleri yönetmek için pasaport ve gözetleme kullanımını inceleyerek, bu uygulamaların devlet iktidarını nasıl sağlamlaştırdığını ve toplumu nasıl disipline ettiğini gösteriyor. Çetin, “serseri” ve “fesat” gibi terimlerin, özellikle Ermeni toplumu olmak üzere belirli grupları suçlu ilan etmek için kullanıldığını ve bu grupları anarşi tehdidiyle ilişkilendirdiğini öne sürmekte...

Sayımızda yer alan bir diğer dikkat çekici çalışma ise Ozan Kuyumcuoğlu’nun Türkiye’nin İsrail-Filistin sorununa yönelik dış politikasını 1980–2011 dönemi boyunca kimlik temelli bir analizle ele aldığı makale. Kuyumcuoğlu, Türkiye’nin dış politikasının Batıcılık, Türk milliyetçiliği, Müslümanlık ve Yeni Osmanlılık gibi tarihsel-toplumsal kimliklerle şekillendiğini ve bu kimliklerin dönemsel olarak öne çıkarak Filistin meselesine yaklaşımı belirlediğini ortaya koyuyor. Çalışma, dış politika analizinde kimliklerin rolüne dair kuramsal bir çerçeve sunarken, Türkiye’nin bu çok katmanlı kimlik yapısının dış politika yönelimlerine nasıl yansıdığını somut örneklerle inceliyor.

Son olarak, Müzeyyen Yeşim Yorulmaz, toplumsal travma ve hafızayı yansıtmaya ve şekillendirmede sanatın rolünün güçlü temasını araştırıyor. Yorulmaz, sanatın hafıza için alternatif bir alan işlevi gördüğünü, resmi tarih anlatılarına meydan okuduğunu ve geçmiş olaylarla duygusal ve duygusal bir bağ kurmayı sağladığını savunuyor. Hafıza ve süreklilikle de ilgili olan Gizem Büke Öztürk, Bilecik’te yerel kimlik ve mimari koruma üzerine çalışarak, tarihi binaların yeniden işlevlendirilmesinin fiziksel ve sembolik dönüşümler yoluyla yerel kimliği ve toplumsal hafızayı nasıl koruduğunu gösteriyor.

Bu kadar geniş kapsamlı bir sayının hayata geçmesi tabii çok sayıda kişinin fedakarca emeğiyle söz konusu oluyor. Başta yayın koordinatörümüz Cem Tüzün, yardımcı editörlerimiz Tuğçe Erçetin-Sabuncu ve Fırat Genç bu sayıyı mümkün kıldılar. İngilizce editörümüz Rana Tekcan’ın çok sayıda makaleyi titizlikle incelemek için ayırmış olduğu vakti ve harcadığı çabayı mutlaka belirtmemiz gerek. Görsel tasarım aşamasında da Görkem Didem Öztuncer’e de ayrı bir teşekkür borçluyuz. Özel dosya editörlerimize olan Ayşegül Kesirli Unur, Nazan Haydari de kütüphanelerde özel bir yer kaplayacak bu sayıyı oluşturmaktaki katkıları çok, tabii yüzden fazla hakemimize de ayrı bir teşekkür etmek gerekiyor.